

Geçmişten Günümüze Bilim ve İktidar İlişkisi (1)

İçeriği Yazan: [Selvihan ÇİĞDEM](#) [1] Zaman: Paz, 05/09/2010 - 18:00

Yazar: Selvihan ÇİĞDEM

Bilim ve iktidar tarih boyunca ilişki içinde olmuştur. Kimi zaman bilim iktidarın kimi zaman da iktidar bilimin etkisi altında kalmıştır. Bu etkileşimin olumlu ve olumsuz tarafları olmuştur şüphesiz. Geçmişten günümüze uzanan bilim ve iktidar ilişkisinin neden ve nasıl oluştuğu ve nasıl olması gerektiği ise tartışmalı konuları beraberinde getirmektedir.

Bilim, insanlığın var oluşuyla birlikte, merak duygusunun kamçılacağı öğrenme isteğiyle yeni buluşlar elde etmenin ve süreklilik ilkesine bağlı olarak birikimli ilerlemenin adıdır. İnsanlığın var oluşuyla diyoruz, çünkü insanın insan olarak kendi farkına varması da yine **bilim sayesinde** olmuştur. Bilimde esas olan tıpkı sanat gibi yaratıcılıktır. Çünkü insanın içinde yatan yaratma isteği onu doğaya karşı hükmetmeye zorlamıştır. Bu sayede insan bir zamanlar kendisinin üstesinden gelemediği güçlere hakim olmaya başlamış, yaşam şartlarını günden güne iyileştirmiştir. Bilimin temeli **deney ve gözleme** dayanmaktadır. İnsanın içindeki merak, sürekli soru sormasına neden olmuş, bu sorulara verilen cevaplar başka soruların sorulmasına yol açmış, ne sorulan sorular tükenmiş ne de aramaktan vazgeçilmiştir. Bu devrim ise bambaşka bir dünyanın kapılarını aralamıştır: **“Bilim dünyası.”**

Her çağda bilim dünyasında adım adım ilerleyen insan, aklını kullanmayı öğrenmiş ve kendinden başlattığı aydınlanmayı geleceğe taşımıştır. İnsanın aklını kullanması bilimin sistemli olarak ilerlemesine büyük katkıda bulunmuş, bunun yanında bilim çeşitli dallara ayrılmış, bilimde uzmanlaşmaya gidilmiş ve modernleşme ile günümüzde hemen her alanda kullanılan teknoloji bilime hız kazandırmıştır.

Elbette bilim, günümüze burada anlatıldığı gibi rahat bir şekilde gelmedi. Yeri geldi çetin koşullara karşı savaş verdi, kan kaybetti ama mücadelesinden asla taviz vermedi. Bilim, ezberleri bozarak insan hayatına yön vermeye başlamasından beri engellenmeye çalışıldı, yok sayıldı, duraksatıldı... Fakat görüldü ki her seferinde katlanarak büyüdü, daha da güçlendi ve önünde durulamaz bir sel haline geldi. Bir zamanlar bilime karşı çıkanlar, onun önünde boyun eğmek zorunda kaldı, hatta öyle zaman geldi ki ondan faydalandı, yararını gördü.

Uygarlık tarihine baktığımızda bilime karşı çıkıp ona “köstek” olan medeniyetler olduğu kadar bilimi destekleyen, bilimle uğraşanları koruyan, hatta bizzat bilimin açtığı yolda birlikte yürüyen medeniyetler de olmuştur. Yazımızın başlığından da anlaşıldığı üzere bizim de asıl üzerinde durmamızı gerektiren tam da bu nokta. Bilim ve iktidarların tarihi süreçteki ilişkileri.

İktidar, devlet yönetimini elinde bulundurma ve devlet gücünü kullanma yetkisidir. Bu yetkiyi elinde bulunduran kişi ve kuruluşlar öncelikle kendi çıkarlarını gözetmektedir. Bunu yaparken de çeşitli yöntemlere başvururlar. Bu yöntemlerin başında da **“din”**i kullanmak gelir. Çünkü iktidar sahiplerinin, ellerindeki bu gücü kaybetme kaygısı, yönetilenler üstünde din üzerinden bir korku fanusu oluşturmaya çalışmasına sebep olmuştur.

Bilimin sorgulamaya dayanması ve temelinde kuşkuculuk olması, dinin ise sorgulamadan kabul etmesi ve körü körüne inanca dayanması tarih boyunca bilim ve dini karşı karşıya getirmiştir. Dinsel dogmalar kimi zaman bilimin gelişimini etkilerken bilimdeki gelişmeler de dini inanışları etkilemiştir. İktidarın ise insanların zayıf yönlerinden yararlanarak dini önünde kalkan gibi kullanması her defasında bilimin yoluna taş koymuştur. Geçmişten günümüze kadar bilim iktidar arasındaki ilişkide dinin etkisi hâlâ devam etmektedir. Fakat bu etki sadece dinle de kalmamış; çeşitli gelenekler, alışkanlıklar, savaşlar, bilimdeki gelişmeler de yine bu ilişkide farklı zamanlarda görev

almışlardır.

*Politik düzen ve doğa düzeni arasındaki ortak görünüşleri ilk kez tanımlayan kişi bir bilim adamıydı. Bu kişi politik iktidarı, doğa bilimlerine uygulanan nesnelliği aratmayacak ölçüde katı bir nesnelliği amaçlayan bir metodoloji kullanarak analiz etti. Bu kişi Platon'un öğrencisi, Büyük İskender'in hocası ve gezgin okulunun kurucusu olan Aristoteles'ti. (MÖ 384-322) (1) görüldüğü gibi bize siyaset ve bilim arasındaki gelişmenin ilk ipuçlarını Aristoteles vermektedir. İnsanı **"politik bir hayvan"** olarak tanımlarken iktidarın çeşitli dağıtım ve kullanım yollarına göre ilk iktidar ve yönetim sınıflandırmasını da sunar.*

Yunan-Roma dönemi olarak adlandırılan Eskiçağ biliminin son dönemi, Roma'nın Mısır'ı işgal etmesiyle başlar ve MS 4. yy.da sona erer. Düşünce, eylem, bilimsel araştırma ve teknolojik yenilik merkezleri olan şehir-devletlerin çöküşü, bilim, toplum ve felsefi düşünme arasındaki ilişkide baş gösteren bir dönüm noktasını işaret eder. Bu dönüm noktası Sezar'ın tanrılaştırılmasıyla doruk noktasına ulaşan otokratik baskıcı iktidarın gelişimiyle çakışır. Epikuros ve Lucretius gibi devlet iktidarı karşısındaki güçsüzlüklerinin farkına varan bilim adamları bu mutlakiyetçi devlete bir tepki olarak, dış dünyadan ve bundan dolayı geçici iktidardan bağımsız bir ahlaki mükemmelliğe varma arayışıyla kendi içlerine kapandılar.

*Epikuros hiç kuşkusuz dönemin önde gelen kişiliklerindendi. **Platon** ve **Demokritos** MÖ 342 Samos'ta doğan Epikuros'un hocalarıydı. Eski zamanların tüm düşünürleri arasında Epikuros, kültür çerçevesi içinde bilime en öncelikli yeri tanıyan kişiydi. Bilimin, toplumu hurafelerden ve tiranlıktan kurtarması için insana esin kaynağı olacak, dünyaya ilişkin bir görüş açısı sağlamasının gerektiğini düşünüyordu. Epikuros bilimin önemli olduğunu, çünkü yalnız bilimin bize mutluluk verebileceğini vurguluyordu. Doğanın incelenmesi yalnızca yalnızca bir insanın diğer insanlar karşısında güç iddiasında bulunması ve bunu kanıtlaması amacıyla yapılmaz; tam tersine, bu incelemenin amacı sadece dış görünüşe önem vermekle yetinmeyen hakiki kişisel niteliklerin kıymetini bilme yeteneğine sahip ciddi ve bağımsız bireyler yaratmaktır. Burada eski çağda bilim adamlarına karşı iktidarın açıktan bir baskısını söyleyebiliriz. Oysa bilim özgür düşüncenin var olduğu yerde gelişir. Bilim adamları iktidarın korku ve baskısının olmadığı yerlerde gerçek görevleriyle ilgilenir.*

***Epikuros**, okulunu Midilli'de kurdu ve kadınları ve köleleri de öğrenci olarak kabul etti. Epikurosçuluk hem Rodos'ta hem de Roma'da imtiyazlı sınıfın felsefesi haline gelen Stoacılığın tersine halkın öğretisi oldu. Bu durum bilim ve anayasal iktidar arasında tarihteki ilk ciddi çatışma ortamını hazırladı. Epikuros'un başlattığı hareket Helenistik dünyayı bir uçta diğerine kaplayarak Roma'ya dek ulaştı. Epikurosçuluk MÖ 170 yılında öylesine toplumsal ve politik bir önem kazandı ki bu yıl içerisinde Roma Senatosu Epikuros'un iki öğrencisi Alceus ve Philiscus'u senatodan kovdu.*

Epikurosçu teolojiyi reformdan geçirme girişimlerinde otoriter iktidara karşı daha iyi savunabilmek için dini ve doğa yasalarını birbirinden ayırmaya çalışıyorlardı. Amaçladıkları bu reformlar gerçekleştiği takdirde tanrılar bu

dünya üzerindeki hakimiyetlerini yitirmeye başlayacaklar ve yalnızca bilge insanların vicdanlarını biçimlendiren, aşkın birer bilgi ve mutluluk etkeni haline geleceklerdi. Tanrılar konusundaki bu görüş açısı aynı zamanda tanrıların fiziksel evrende ve insanın toplumsal hayatında olup bitenlerden sorumlu tutulamayacaklarını ima ediyordu. Buna göre insan ruhu atomlardan oluşmaktaydı ve ölüm gelip çatığında bedenle birlikte parçalanıp dağılıyordu. Ölümsüzlük yoktu.

Bu dönemde Roma'da muhafazakârlar ile Epikürosçular gibi birçok reform ve toplumsal yenilik yanlıları arasında şiddetli bir iktidar mücadelesi cereyan etmekteydi. Doğa modeli uyarınca yaşama sorununu öğretinin temel öğelerinden biri olarak ortaya koyan Epiküros, resmi Roma iktidarına hizmet eden birçok kâhin, rahip ve rahibeyle doğal olarak çatıştı ve sonuçta bu iktidarı tehdit etmeye başladı. Böylece Epikürosçu hareket iktidarda olanlara karşı toplumsal ayaklanmanın bir ögesi ve Gracchus'un önerdiği yeni toprak yasalarına benzer reform yasalarının bir savunucusu haline geldi.

Roma'da hapse atılan ve kısa sürede Scipio çevresinin bir üyesi haline gelen **Polybios**, Roma iktidarının hakiki mihenk taşının hurafe olduğunu yazmıştı. Her zaman Demokritos'tan esinlenen Epiküros ve bu konuda ondan daha ileri giden **Lucretius**, bireyin özgürlüğü ve bireyin istenç özgürlüğü arasında önemli bir adım attılar.

Bu dönemin bilim adamları ve düşünürleri arasında başka bir önemli sima **Zenon**'dur. (MÖ 336-264). Ünlü matematik paradoksuyla ve Stoa okulunun kurucusu olarak tanınan ve Epiküros'un çağdaşı olarak tanınan Zenon da Roma'daki iktidar mücadelesinde önemli bir rol oynamıştır. (2)

Roma İmparatorluğu'nda teknolojinin lehine bilimin gücünü yitirmesinin nedeni konusunda pek çok tartışma yapıldı. Romalıların günlük hayatı düzenleyen ve kolaylaştıran pek çok olaya imza atmalarına rağmen bilimsel açıklamalarda bulunmaları yok denecek kadar azdı. Bunun nedeni böylesi açıklamalar yapanların yönetici sınıfa hizmet eden tanrısal varlıkların ve astrologların gücünü tehdit etmesi ve onlara meydan okumasıydı.

Modern bilimin doğuşu, **Galileo**'nun çalışmaları ve ampirik metotların zaferiyle aynı zamana rastlamaktadır. Bilim ve matematiğin 17. yy.daki sergilediği gelişmenin önceki yy.lara göre daha yüksek olmasının sebebi Rönesans'ın kültür devriminin ve teknolojik ilerlemeyle bağlantılı olarak ticaret ve ekonominin gelişmesidir. Modern bilimin doğuşu Ortaçağ'ın sonunda toplumsal yapıda ortaya çıkan değerlerden kaynaklanmıştır.

Fakat bu gelişmelerin tarihi sürecine baktığımızda geline noktanın altyapısını bilim adamlarının din ve iktidarın dogmatizmine verdikleri mücadelenin zaferleri hazırlamıştır. Gerçekten de bilimin gelişmesi ve insanlık tarihine ışık tutması için canlarından olan bu bilim adamlarına bizler bu gün çok şey borçluyuz.

İşte bu bilim adamlarından biri modern bilimin babası sayılan **Galileo Galilei**'dir. (1564-1642) Galileo düşünce tarihindeki belli başlı üç fikrin yaratıcısıdır: Birincisi doğa kesin yasalara uygun olgularla doludur. İkincisi

astronominin gösterdiği gibi devasa boyutlardaki bir mekanizma bile gülle gibi sıradan ve aşına olduğumuz nesnelerin hareketlerinden çıkarsanmış olan yasalar temel alınarak yorumlanabilir. Bu nedenle zekamız, doğal olayların iç hakikatini kavrayabilir. Üçüncü ve son olarak bu hakikatin özünde matematiksel olan yasalar yoluyla ifade edildiği göz önünde bulundurulduğunda aynen geometri gibi hesaplama da aklın ideal modelini oluşturmaktadır.

1609 yılında kendi teleskobunu yapan Galileo Jüpiter'in uydularını ve ayın evrelerini gözlemleyerek yeni bir kozmolojik gerçekliği açığa çıkardı. Galileo'nun tüm imaları bakımından temelde Copernicusçu olan Siderius nuncius (Yıldızların Habercisi) başlıklı çalışmasının yayımlanışı, bilimdeki yeni düşünceler geleneksel felsefeciler ve kilise arasında sert bir hesaplaşmanın baş göstermesine neden oldu. Galileo çifte hakikat düşüncesinin saçmalık olduğunu pervasızca savundu. Engizisyonun gittikçe daha katı ve acımasız bir tutum içerisine girdiği bir dönemde Galileo kutsal kitapların sıklıkla harfiyen ifade ettiğinden daha farklı bir açıklamaya ihtiyaç duyulduğunu ve doğa yasalarıyla ilgili tartışmada Kitab-ı Mukaddes'in her halûkarda gerçekten de ikinci bir rol oynaması gerektiğini söyleme cesaretini gösterdi.

Galileo aynı zamanda insanın imgelem ve yaratıcılık gücüne sahip olduğunu da savunuyordu. Bilim Kitab-ı Mukaddes yorumlarına değil, Kitab-ı Mukaddes yorumları bilimin ortaya koyduğu sonuçlara uymak zorundaydı. Galileo'nun savunduğu devrimci görüş buydu. Copernicus ve Galileo'nun yalnızca bilim ve din arasında acımasız kavgaların doğmasına neden olmakla kalmayıp, aynı zamanda Katolik Kilisesi'nin kendi içinde çatışmalar çıkmasına yol açtı.

Ama Galileo'nun "İki Dünya Sistemi Üzerine Diyalog" başlıklı eserinin yayımlanışı Galileo'nun Engizisyon tarafından yargılanmasını ve mahkûm edilmesini kaçınılmaz kıldı. Böylece dünyanın en büyük zekâlarından biri artık hemen hemen kör ve ciddi bir şekilde hastalanan bir dehâ, Kutsal Engizisyon'un tutsağı olarak 8 Ocak 1642'de hayata veda etti. Galileo ölmüştü ama karanlıklar içinde bir dönemden sonra bilim en sonunda kiliseye karşı giriştiği düşünce özgürlüğü savaşından galip çıktı.

Galileo'nun düşünceleri boşlukta oluşmamıştı elbet. Onun düşüncelerini anlamak için birkaç adım geriye gidip Orta Çağ'ın sonunda büyük bilimsel kişilik olan **Copernicus**'a göz atmak gerekir.

Rönesans'ın yenilikçi atmosferine rağmen yerleşik kültürel gülerin tamamı, 17. yy.'ın ikinci yarısında ve 18. yy.'ın ilk yirmi yılına dek Copernicusçu teorilere karşı çıktı. Geleneksel Aristotelesçi ve skolastik bilginler Copernicusçu teorilere yalnızca matematiksel anlamda çok zor olmasından ötürü değil, aynı zamanda dünyanın iyi örgütlenmiş bir evrenin -Dante'nin İlahi Komedi'sindeki betimlediği- merkezinde tutulmaya devam etmesinin zorunlu olduğu inancıyla karşı çıktılar. Yeni modelin kendi konumlarına yönelik bir tehlike barındırdığını içgüdüsel olarak sezinlediler.

Calvin, Luther, Bellarmine ve VII. Urbano gibi kişiliklerde somutlaşan dinsel dogmatizmin gücü Copernicusçu düşünceleri sapkınlık olarak gösteriyordu. Söz gelimi Melnchton 1541 yılında otoriteleri bu "sorumsuz fanteziler"

karşısında etkin önlemler almaya davet ediyor, Luther ise Copernicus'u deli ilan ediyordu.

Galileo'nun çağdaşı olan **Sir Francis Bacon** (1561-1626) bilimin ve onun toplumla ilişkisinin yenilenmesinde öne çıkan bir simaydı. Verimli bir yazar ve ampirik (gözlemci) bir bilim adamı olan Bacon, etin kar altında muhafaza edilip edilemeyeceğini denerken öldü. Bacon'ın yeni bir toplumun inşasına yönelik asıl katkısı, teknolojinin insanlığın refahının yaratılmasında temel bir rol oynayacağı yönündeki sezgisinden oluşmaktaydı.

16. yy.ın ikinci yarısında Avrupa, yukarıda işaret edildiği gibi bilimsel düşüncenin ilerlemesine katkısı bulunan başka bir özgür ruha ev sahipliği yaptı. Görecelik ve sonsuzluk kavramlarını **Giordano Bruno**'ya (1548-1600) borçluyuz. Bruno evrenin, üzerinde hayat bulunan sayısız gezegen sistemleriyle dolu ve sonsuz olduğuna inanıyordu. Ayrıca Bruno mutlak hakikatin var olmadığını ve bir kimsenin dünyaya ilişkin algısının zaman ve uzam içerisinde işgal ettiği yere bağımlı olduğunu iddia ediyordu; bunlar modern bir bilim adamının kavramakta zorlanmayacağı, ama Bruno'yu kiliseyle çatışmaya sürükleyecek iki yeni anlayıştı. Bruno 1591 yılında Engizisyon tarafından hapse atıldı, yargılandı ve 1600 tarihinde yakılarak idam edildi.

Bruno Prag'dayken tarihe geçecek şu sözleri söylemişti:

“Ne gördüğüm hakikati gizlemekten hoşlanırım, ne de bunu açıkça ifade etmekten korkarım. Karanlık ve aydınlık arasındaki; bilim ve cehalet arasındaki savaşa her yerde katıldım. Bundan dolayı her yede nefretle karşılandım ve cehaletin babaları olan resmi akademisyenlerin yanı sıra ve kalın kafalı aptal çoğunluğun öfkesine hedef olarak yaşadım.”

Bir kuşak sonra, modern düşüncenin ustası olarak kabul edilen ve **aydınlanmacı** hareketi derinden etkileyen bir sima olan **René Descartes** (1596-1650) ortaya çıktı. Descartes tıp öğrenimi almıştır ancak fizik ve matematik alanlarına da birçok katkısı olmuştur. Copernicusçu teorilerin tamamen kabul edilmesinden yana çıkmış ve yerkürenin kökenine ilişkin yaradılış öyküsüyle birçok bakımdan çelişen bir hipotez ortaya atmıştı. Descartes, dostlarının, hayatını tehlikeye atmış olacağını bildiren uyarılarını dikkate almasından ötürü **“Tabiat Işığı ile Hakikatı Arama”** başlıklı çalışmasını yayımlayabilmek için uzun yıllar beklemek zorunda kalmıştı.

1633 yılında Descartes'in **ou le traité de la lumière** başlıklı bilimsel felsefi denemesi tamamlanmıştı. Descartes bu çalışmada yer kürenin hareketine ilişkin Copernicusçu ve Galileocu düşünceleri, sonsuz evren kavramını ve yaradılışla çatışan diğer birçok noktayı kabul ediyordu. Galileo'nun Engizisyon tarafından mahkûm edildiği haberini aldıktan sonra el yazmalarını sakladı ve kitap ancak ölümünden 14 yıl sonra yayımlandı. Bilim adamları ve dinsel iktidar arasındaki çatışma şiddetinden hiçbir şey yitirmemişti hâlâ, öyle ki, kilise yasak kitaplar dizinine Descartes'in tüm eserlerini dâhil etmişti.

Descartes fizikten çok matematiğe düşküncü ve **“Metot Üzerine**

Sosyal Medya: [Facebook](#) | [Twitter](#)

Konuşma” başlıklı çalışması modern bilimin doğuşundaki mihenk taşlarından birini oluşturmaktaydı. Descartes’in **cogito ergo sum** (3)’undan ve matematiğin önceliğine ilişkin yorumlarından geçerek yap-bozun çeşitli parçaları bizi adım adım modern bilimsel, felsefi ve hümanistik kültürün doğumuna yaklaştırdı. Bunun kaçınılmaz sonucu, bilimin kilise iktidarının ve o sıralar hâlâ güçlü olan dogmatik inançların rehininden kurtulmasıydı.

17. yy.ın ikinci yarısında Avrupa’daki diğer bir özgür ruh olan **Spinoza** (1632-1677), Kartezyen düşünceyi zirvesine vardırıır. Geometriden ve matematikten alınan kavramlardan türetilmiş kavramlarla yazdığı **“Etik”** başlıklı çalışmasında dürüst bir tarzda düşünmenin bir kimsenin kendi düşüncelerini geliştirerek bunları gerçeklikle eşleştirmesi anlamına geldiğini savunur. Bunun nedeni felsefenin izleyeceği tek doğru yolun, Eukleides’in modelini sunduğu matematiksel yaklaşımın izinden giden yol olmasıdır. Spinoza ayrıca kilisenin devlete tâbi olması gerektiğini belirttiği ve **“İlâhiyat ve Siyaset İncelemesi”** yurttaşlara eksiksiz bir düşünce özgürlüğünün tanınması gerektiğini savundu.

Modern bilimin doğuşu aynı zamanda kilisenin yenilenmesine ilişkin yapılan iç tartışmalarda da önemli bir rol oynadı. Bu bağlamda, matematikçi ve fizikçi **Blaise Pascal**’ı (1623-1662) görmezden gelemeyiz. Pascal o dönemde son derece yaygın olan **esprit géométrique**’i reddetti ve Descartes’in tersine, zahmetli matematiksel düşüncenin deneylerin betimlenmesinde kullanılabileceğini ama, sonuçların önceden yargılanması ya da sonuçların katı şemalar içinde kısıtlanması amacıyla kullanılamayacağını savundu. Böylelikle matematiğin, Descartes’in bir tarafa bıraktığı tam sayılar teorisi ve yeni sonsuz parçacıklar anlayışı gibi, gizemli yeni sınırlarını keşfe çıkı. Pascal’ın düşünceleri ve sezgileri inanılmaz ölçüde moderndir. Sözelgeli, Popperci yanlışlama teorilerini önceden kestirdiğini gösteren **“Geometrik İlke Üzerine”** başlıklı kitabının bazı bölümleri bunu kanıtlar.

Galileo’nun öldüğü yıl doğan **Isaac Newton**’un (1642-1727) oynadığı temel rolü hatırlatmak gerekir. Newton henüz genç olmasına rağmen optik ve matematik alanında büyük ilgi uyandıran bir tez sunduktan sonra Cambridge’de kürsü başkanlığına getirilmişti. Gezegenlerin eliptik yörüngelerine ilişkin matematiksel açıklama ve Güneş ile gezegenlerin kütlelerinin hesaplanması konusundaki çözümleriyle birlikte yeni kozmoloji teorilerine giden yolu sonsuza dek açmış oluyordu. Newton’un kurduğu matematik sistemi insan aklının o güne dek gerçekleştirdiği en olağan üstü üründü. Bu, bilim açısından oldukça olumlu bir dönemdi.

İngiltere’de “Şanlı Devrim” olarak anılan ve kral ile halk arasında yeni bir anlaşmanın (Halklar Bildirgesi) damgasını taşıyan bu dönem, basın özgürlüğünün doğuşuna ve işkence yoluyla yargılanmanın feshedilmesine tanık oldu. Newton yeni devletin kurulma sürecine katıldı ve Cambridge Parlementosuna üye oldu. Newton aynı zamanda Kraliyet Akademisi’nin sekreterliğini ve daha sonra Krallık Darphanesi’nin genel müfettişliğini yaptı.(4)

Bilim, sonunda, dini kullanan baskıcı iktidarı dize getirdi diyemsek de bağınazlığa karşı aydınlanma yolunda önemli adımlar attı. Bunun için **Galileo**,

Bruno gibi değerli bilim adamları canlarından oldular, fakat onların açtığı yolda bilim bu gün de inanılmaz başarılarla imza atıyor. Düşünce özgürlüğüne karşı her devirde, o devire ait Engizisyonlar kurulmuş, kendi iktidarını paylaşmak istemeyen baskıcı yönetimler çoğu zaman sert kuvvetle karşı durmuşlardır. Buna rağmen kendileri belli bir noktada ya bilime boyun eğmiş ya da onunla uzlaşma yoluna gitmiştir.

Bilimin uygulamalı şekilde teknolojiye dönüşmesi bilim ve toplum ilişkisini meydana getirmiştir. *Bilimin toplumsal rolünü gerçekten kavramayı ve geliştirmeyi beceren tek belli başlı düşünür belki de sosyolojinin resmi kurucusu olan **Auguste Comte**'dur. Comte'a göre bilim popüler imgelemin hâlâ öyle gördüğü yalnız ve gizemli bir girişim şöyle dursun, temel ve toplumsal rolü yerine getirir ve modern toplumdaki belirleyici güçtür. Bilimin oynadığı rol araçsal değil modern endüstri toplumunun kendisini meşrulaştırdığı temelle ilintilidir. Bu meşrulaştırma gelenek tarafından, metafizik ya da teknolojik değerler tarafından sağlanmaz, zorunlu olarak bilimsel bilgiye yaslanır. Modernliği tanımlayan nokta tam da yeni bilim kavramıdır. -bilim bundan sonra tek kişilik inisiyatif ya da mutlu azınlık için olan içrek, gizemli bilgi olmayıp, kendi eski değerleri ve inançlarıyla bağını koparacak bir yenileşme sürecine girmeye kalkışacak denli cüretkâr olabilen her hangi toplumun toplumsal temelidir. Comte'a göre bilim yalnızca "boş zaman merakı"nın ürünü olarak kavranan bilgi değil, toplumsal süreç, planlama ve inisiyatif çerçevesinde oluşturulan bilgidir. Bu nasıl mümkün olur? Comte'un hocası olan **Saint Simon** şunu önermişti: "**İnsanlık perişan halde yaşamaya uygun değildir; kesinliğe ve istikrara ihtiyaç duyar.**" Eski toplumsal geleneksel ve inançlar bir yana toplumsal konsensüsün tamamen yeni bir temel üzerine kurulması zorunluydu. Bu noktada Comte'un katkısı bir dâhinin fırça darbesi olarak ortaya çıkar: Bireysel istenç doğası gereği anarşizandır ve bundan dolayı bireysel istence güvenilmez. Ama bunun tersine bilimin öznelerarası bağlayıcı bir değeri vardır. Bilim bireysel tercih ilkelerine yaslanmaz. Bilim kamusal bir uygulamalar bütünüdür. Bilim, aklın arı gücüyle ikna edicidir. Toplumsal konsensüsün yeni temeli olarak iş görebilir."*

Burada kavranılması zorunlu olan nokta, bilimin ve uygulamalı bilimsel bilgi olarak teknolojinin yeni toplumsal işlevidir. Günümüzün gelişmekte olan toplumlarında enformasyon hayati bir rol oynamaktadır. Artık enformasyon insan gelişiminin zaruri ön koşulu haline geldi. 18. ve 19. yy.lar boyunca insanın insanı sömürmesi dolaysız yoldan gerçekleşiyordu ve az çok kesin olarak nicelleştirilebilirdi. İnsanın insanı sömürmesi kas enerjisiyle çalışma saatleriyle, ücret düzeyleriyle, fabrika disiplinleriyle ilintiliydi. Bu gün bu senaryo büyük ölçüde farklı. Sömürünün yeni değişkenleri yalıtlanma, ayrı tutulma, yalnızlık, ihmal, dışlamadır. Modern dünyada sömürölmek demek toplumun kıyısında köşesinde tutulmak, toplumdaki koparılmak demektir. Gündelik yaşantımız ve ortak duyumuz bu dile getirişle çelişiyor gibi görünebilir. Kitle iletişim araçları tüm dünyaya yayılmayı sürdürüyor. Örgütlü birliklerin tüm düzeylerinde alınan kararlar sayıca daha fazla, daha gürültülü patırtılı olup daha yaygın olarak bilinmektedir. Ama kararların alındığı bir merkeze erişim olanağı daha kısıtlıdır. Merkez bizlere uzak durur. Merkezin keyfi mahiyeti gizem tarafından kutsallaştırılır. Bu merkezin tam olarak

nerede yer aldığını ve kimlerden oluştuğunu belirlemek bile zordur. İktidarın verdiği mesaj Kafka'nın "imparatorun mesajı" gibi olma riskine girmektedir.

Bu yüzden iktidar bu gün sömürmek ve baskı kurmak için dolaysız eyleme başvurmaz; tersine basitçe bilmezden gelerek; müdahale edemeyerek, eyleme geçmeyi reddederek, hukuki biçimselciliğin ve politik felcin birbirine yardıma koştuğu karmaşık ve mükemmelliyetçi uygulamaların ardına sığınarak sömürür ve baskı kurar. Bu gün iktidarın en ciddi günahları ihmalden kaynaklanan günahlardır. Bu günün hakiki gericisi bir darağacı kuran ya da sansürü alkışlayan adam değil, eylemi önleyen ne pahasına olursa olsun tevekkülü öğütleyen ve insanları kendiliğinden, otomatik yol alan bir evrime güvenmeye zorlayan ve "şefkatli ihmali" uygulayan adamdır.

Bu bağlamda toplumsal enformasyonun en azından üç temel işlevi vardır: 1. Halkın inisiyatifinin, bürokratik karmaşıklıkların ve kendi içine dönük durağan kurumların sonucu olarak sönüp gitmesini önler; 2. Halkın toplumsal dönüşüm sürecinde katılımını güvence altına almaya yetenekli belli başlı demokratik bir araç olarak aşağıdan gelen basıncın etkili olmasını bir noktaya kadar garantiler; 3. Politik kararlar ve yurttaşların istekleri arasında bir ölçüde bağlantı olmasını sağlayarak hem otoriter gözü peklige hem de vesayetçi eğilimlere karşı korur.

Saydığımız bu üç işlem toplumsal enformasyon tarafından değil, bilimsel analize dayalı bir enformasyon tipi tarafından yerine getirilebilir. Bilim ve teknoloji günümüz toplumunun algılanması ve yorumlanması açısından vazgeçilmezdir. Günümüz toplumu yalnızca enformasyon toplumu olarak betimlenemez. Günümüz toplumu bilimsel enformasyona dayalı, yani öznelere arası bağlayıcılığı olan enformasyona dayalı bir toplumdur. Bu gün bir toplum ideolojik ve kurumsal bir bakış açısından kapitalist, sosyalist katılımcı bir toplum olabilir ya da karma bir ekonomik yapıya yaslanabilir. Günümüz toplumunun tanımlanışının temel ölçütü bu dışsal görünümünün ötesine uzanır. Bu tanım özünde bilim ve teknolojinin bu toplumun yapısını ve temel gelişme doğrultusunu belirleme eğiliminin tarzına ve derecesine işaret eder. Bu perspektiften bakıldığında bilimin doğa ve toplum bilimleri ya da insan bilimleri dahil olmak üzere en geniş anlamıyla bilimin önemi tüm niteliğiyle açığa çıkar ve "iki kültür" hakkındaki ünlü polemik değerini yitirir.

Eski çağ adamları pratik, yararlı uygulamaya pek değer vermezdi. Bol sayıda köle bulduğundan emekten tasarruf edilmesini sağlayan vasıtalar olarak makinelere başvurma zorunluluğu yoktu. Dahası hizmetçi sınıfıyla herhangi bir ilişkiye girmekten duyulan korku bilginler arasında yaygın ve engelleyici bir etki yaratıyordu. Yunan biliminin yalnızca öyle istemediğinden ötürü büyük bir teknolojik gelişme sağlamadığı isabetli bir şekilde saptanmıştır. Eski çağda ve orta çağda bilim adamı sessiz kaldı ve sessizliğini koruması yüzünden devleti, politik ve dinsel iktidarı korkuttu. Para değilse de saygı kazandı. Bilim adamları eza gördüler, işkenceden geçirildiler ya da öldürüldüler ama genelde özgürlüklerini koruyabildiler. İktidarlara ancak bilimsel kültürün sağladığı araçlar hizmetlerine sunulduğu ölçüde yaşabilir, savaşılabılır ve gerçekten güçlü olabilirler.

Bilim farklı ve arı spekülasyondan (fel: kuramsal araştırma) daha fazla bir

şey haline gelir gelmez ve bilim adamı bilgisini özellikle geliştirmekte olan endüstriyel üretim alanında toplumsal kullanıma sunmaya hazır olduğu zaman bu durum değişir. Bilim adamı bundan böyle bağımsız değildir. Bilim adamı iktidara yakın bir konumda olma ve araştırmalarını yürütebilmek için ihtiyaç duyduğu maddi araçlara sahip olma karşılığında özerkliğinden vazgeçmiştir. Bilim adamı bundan böyle bir münzevi değildir; giderek daha fazla bir grup içerisinde çalışır ve bir örgütün parçasıdır. Bilim, dönüşmekte olan bir toplumun zorlayıcı sorularına yanıt verir. Geleneksel yargı ölçütleri iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla ve yönetici iktidarların meşruluklarını yitirmesiyle zayıflar. Bir meşruluk kaynağı olarak gelenek bir kez çöktükten sonra meşruluk için kime başvurulacaktır? Modernleşme politikasına geniş bir ölçekte adım atacak denli maceracı ya da basiretsiz toplumlar için kendi kendine kulak veren ve kendi kendini yönlendiren yeni bir araç nerede bulunabilir. Toplumsal konsensüsün yeni temeli nerede aranabilir?

Yenilik bilimsel planlamadan ayrı tutulamaz. Yenilik rasyonel hesabın bir işlevidir. Ampirik (deneysel) sınamadan geçirilen bilgiye yaslanır. Üstelik yenilik çok istisnai durumlarda tek bir olağanüstü birey tarafından yaratılabilir ve örgütlenir. (Burada yeri gelmişken belirtelim ki Atatürk'ün bilimsel kişiliği ve zekası yeni bir yönetim kurmaya ve halkı bu yönetimde örgütlemeye çok yatkındı. Çünkü kurtuluş mücadelesi ve hemen sonrasında kurulan yeni devlet ancak güçlü bir gözlem ve bilimsel zekaya dayanıyordu.)

Yenilik ve bilimsel araştırma sürekliliğe, disiplinler arası bir yaklaşıma, bütünsel bir mali plan doğrultusunda sürekli nakit para akışına ve belirli sonuçların uygulanmalarına ve değerlendirmelerine ihtiyaç duymaktadır. Bu anlamda Endüstri Devrimi ve bu devrimden kaynaklanan kapitalizm yeni bir toplumun ortaya çıkışını belirler. Bu toplum yalnızca yeni yeni ürünler ve yeni hayat tarzı sağlamasından ötürü yeni değildir. Yeni bir iktidar kavramına yaslanmasından ve ahlaki yükümlülüklerin bir temeli olarak geleneksel değerlerin ve aşkın dinsel dogmaların yerine geçen bilimle donanmış olmasından ötürü bu toplum yenidir. Bundan dolayı günümüzün ileri toplumları bilimsel bilginin her yere nüfuz eden gücüyle nitelenir.

Bilim bir kez tamamen örgütlü bir grup faaliyeti haline geldikten sonra neredeyse kaçınılmazcasına bürokratikleşme eğilimine girer. Bunun bireysel yaratıcılık yeteneği üzerinde bariz olumsuz etkisi vardır.

Bilim hükümet için ya da çeşitli hükümetler tarafından desteklenen uluslararası bir kuruluş için çalıştığı zaman ortaya çıkan öykü daha farklıdır. Bu durum ilginç bir paradoks cereyan eder gibidir. Bilim kuşkusuz yönetimin bir aletidir ama aynı zamanda yönetim ve onun iktidarı da her nasılsa bilime hizmet etmeye zorlanır. Bilim ve iktidar arasında tuhaf bir efendi-köle ilişkisi gelişir. Bu noktada Hegel'e başvurmak zorundayız: Köle efendisine hizmet eder, ama efendisine hizmet ederek efendisinin içeriğini azar azar boşaltır, efendisini görev başında olmayan bir mülk sahibi gibi herhangi bir özel inisiyatifinden yoksun bırakır, efendisini arı dış görünüşe indirger ve nihayet efendisinin yerini alır. Yönetim belli amaçlarını gerçekleştirmek için, teknik ayrıntılar ve uygulamalar hakkında bir şey bilmeksizin ve bundan dolayı etkili bir denetim uygulamaktan yoksun bir halde bilime para tahsis eder. Bunun

sonucunda yönetime neyi, nasıl ve ne kadar hızlı yapması gerektiğini buyuran bilim olur. Gerçek bilgi olmaksızın hiçbir denetim olanaklı değildir. Sonunda politika yapıcıları ortaya koydukları tüm retoriğe (hitâbet) rağmen bilim adamlarıyla karşı karşıya geldiklerinde güçsüzdürler.

Endüstri Devriminin kökenine geri dönecek olursak, felsefe ve bilimin iktidar konumları üzerinde yarattıkları tarihsel etkinin iyi bir örneği **Diderot** ve **Voltaire**'in hayatlarında görülebilir. Hem politik hem de toplumsal iktidar konumundaki insanlar, Encyclopédie'nin yazarlarının çoğuna, özellikle D'Alembert'e fikir danışmışlardır. Bunların arasında İsveç Kraliçesi Christina ve Büyük Rusya'nın Katerina'sı da vardı. Gelgelelim, kölenin konumu genelde bir boyun eğme konumuydu. Köleden fikir vermesi hatta eylem planları yapması bekleniyordu ama kendisini önerilerinin uygulayıcısı konumunda göremezdi. Bunların uygulandığını görse bile uygulama sürecini denetlemesine hiç izin verilmezdi.

Friederich Nietzsche bir keresinde soğukkanlı canavarların en soğukkanlısının devlet olduğunu söylemişti. Ama günümüzde bilim tam da bu canavara ihtiyaç duymaktadır. Bilim özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra dev bir girişim haline geldi. Bilim artık bireysel, tek kişilik bir meşgale değil; artık "büyük bilim" haline geldi ve büyük bilim de işlev görebilmek için sürekliliği olan bir örgütsel yapıya ihtiyaç duyar. Bu, bilimin çok iktidarda paraya ve sürekliliğe ihtiyaç duyduğu anlamına gelir. Bir vesileyle patronların ara sıra yapacakları yardımlara bel bağlayamaz. Bu gün hükümetlerin tahsis edecekleri para olmaksızın geliştirilebilecek tek bir bilimsel proje dahi yoktur muhtemelen. Öte yandan, hazırlık evresinde bilimsel araştırma yapmaksızın ve sürekli bir bilimsel gözetleme olmaksızın alınabilecek ve uygulanabilecek hiçbir önemli hükümet kararı da olamaz. Bilim, iktidarın meşrulaştırılmasının yeni kaynağı haline gelirken aynı zamanda devlet yapısının ve hükümet iktidarının gündelik işlemlerinde bilimsel araştırmaya gittikçe daha fazla bağımlı olmasının en önemli nedeni budur. (5)

Buraya kadar bilim ve iktidar ilişkisinin süreç içinde nasıl bir yön izlediğini genel çerçevesiyle açıklamaya çalıştık. Milattan önceki yıllarda birbiriyle anlaşılamayan bilim ve iktidarın -her fırsatta dini kullanan iktidarın bilime saldırmaları- II. Dünya Savaşı'na doğru özellikle Endüstri Devrimi'nden sonra yaşam şartlarının değişmesiyle uzlaşmaya çalıştığını gördük. Bundan sonraki yazımızda II. Dünya Savaşı'ndan sonraki bilim ve iktidar ilişkisine ve bu ilişkinin doğurduğu sonuçlara bilimsel, siyasal, ekonomik ve sosyal açıdan hep birlikte bakacağız.

iletisim@PolitikaDergisi.com

(1) Bilim ve İktidar, Federico Mayor/Augusto Forti, Çevr: Mehmet Küçük, Tübitak, 13. Basım, 2008, Ankara, "Eski Çağda Bilim, Felsefe ve İktidar, s:14

(2) Bilim ve İktidar, Federico Mayor/Augusto Forti, Çevr: Mehmet Küçük, Tübitak, 13. Basım, 2008, Ankara, "Eski Çağda Bilim, Felsefe ve İktidar", Augusto Forti, s:15-21

(3) *Düşünüyorum öyleyse varım.*

(4) Bilim ve İktidar, Federico Mayor/Augusto Forti, Çev: Mehmet Küçük, Tübitak, 13. Basım, 2008, Ankara, "Modern Bilimin Doğuşu ve Düşünce Özgürlüğü", Augusto Forti, s: 23-36

(5) Bilim ve İktidar, Federico Mayor/Augusto Forti, Çev: Mehmet Küçük, Tübitak, 13. Basım, 2008, Ankara, "Endüstri Devrimi ve Bilim, Teknoloji ve İktidarın Yeni Nitelikleri", Franco Ferrarotti, s:53-67

[Bu yazı, Politika Dergisi Sayı 24'te yer almıştır. Tüm fazladan özellikleri ile özgün sayıyı indirmenizi salık veriyor. Sayı 24'ü indirmek için [buraya tıklayınız](#)]

Yorumlar

Bruno

İçeriği Yazan: İzzet Kütükoğlu Zaman: Pzt, 06/09/2010 - 00:54

Bruno'yu tuttum. Ben gailba biraz Bruno'yum. "Ne gördüğüm hakikati gizlemekten hoşlanırım. Nede bunu açıkça ifade etmekten korkarım. Karanlık ve aydınlık; bilim ve cehalet arasındaki her savaşa

katıldım. Bundan dolayı her yerde nefretle karşılandım ve cehaletin babaları olan resmi akademisyenlerin yanı sıra kalın kafalı aptal çoğunluğun öfkesine hedef olarak yaşadım." Sıradan olmayan, sıra dışı düşünen düşünürlerin kaderi. Aptal çoğunluğun hedefi olmak.

Yıllar önce okuduğum bir

İçeriği Yazan: Gökhan DAĞ Zaman: Cum, 10/09/2010 - 09:40

Yıllar önce okuduğum bir kitaptı, Bilim ve İktidar. İrdelenmesine çok sevindim. Bravo Selvihan.

çok teşekkürler.

İçeriği Yazan: İrfan DEĞİRMENCİ Zaman: Cum, 10/09/2010 - 12:07

ilgiyle okunması gereken bir makale. ve buda alıntı yapılan kaynaklara ,merak ve ilgi duyulmasını sağlıyor. büyük bir haz'la okudum. devamını sabırla bekliyorum teşekkürler.

Siyasi İktidar, Bilim ve Din İlişkileri Üzerine

İçeriği Yazan: Mehmet ÇAĞIRICI Zaman: Cum, 05/07/2013 - 11:25

İktidar ile bilim ve din arasındaki ilişkiyi değerlendiren ilginç bir yazı.

Fakat yazıda, bazı kavram kargaşaları ve ön yargılarla yapılmış kimi değerlendirmeler de yer yer dikkat çekiyor.

Kavram kargaşasına örnek olarak **Bilim** ile **Bilinç** kavramının birbirine karıştırılmasını gösterebiliriz.

Sayın Selvihan Çiğdem yazısındaki “ ..**çünkü insanın insan olarak kendi farkına varması da yine bilim sayesinde olmuştur**” ifadesi bunun açık kanıtı.

Bilimin bilince katkısı var şüphesiz. Bilim nedir? Bilinç nedir?

Bilim; toplumsal pratikle oluşan, sürekli gelişen, doğa, toplum ve insan düşüncelerinin temel özelliklerini, niteliklerini, nedensel bağlantılarını ve yasallıklarını kavramlar, kategoriler, yasalar, teoriler ve tezlerle ifade edilen, sistemleştirilmiş bilgilerin toplamıdır.

Bilimde esas olan “yaratıcılık” değildir. Bilimin esası, **bilgidir**. Yaratıcılık, bilimde bilgi birikiminin gelişimin ve ilerlemenin motivasyonudur.

Yazıda geçen; bilimin temeli, "deney ve gözleme" dayanmaktadır saptaması, yanlıştır. Bunlar bilimin birer yöntemleridir. Bilimin en önemli yöntemi; soyutlama, kıyaslama, yargılama ve çıkarımlama, eleştirme yeteneğine sahip olan **AKIL'dır**.

Bilimin temeli veya hareket noktası, objektif verilerdir.

İnsandaki merak duygusu sadece insanı araştırmaya yönelten bir motivasyondur.

Bilinç ise toplum içinde yaşayan bireyin, toplumsal bütünlük içinde kendi varlığının ve çıkarlarının

farkına varmasıdır.

İnsanın **doğaya egemen** olma ihtiyacı, onun içinde yatan "yaratma" isteğinden kaynaklanmaz! İnsan, doğaya; **toplumsal varlığını** koruma ve geliştirme nedeniyle hükmetmek zorundadır. Bunun açık anlamı; insan yaşamak için bütün ihtiyaçlarını, kendi akıl ve fiziki gücü, geliştirdiği araç ve yöntemlerle **doğayı değiştirerek bizzat üretme durumunda olmasıdır**. Üretim, toplumsal bir pratiktir ve insan üretimi, iş bölümü ve işbirliği içinde toplum olarak örgütlü bir biçimde uygular.

Üretimde **temel sorun**, nasıl bir **üretim biçimidir**?

Doğanın dengesini bozan, kâr ve zenginleşme hırsıyla hoyratça; toplumda eşitsiz ve adaletsiz bir paylaşımla organize edilmiş bir üretim mi yoksa doğayı koruyan, hak ve adaletçe üretimin yükünü ve üretilen ürünlerin ve değerlerin paylaşıldığı bir üretim mi? Temel soru budur!

İktidar kavramı, **güç** anlamını taşır. Bu yazıda söz konusu olan siyasi iktidar veya siyasi güçtür. Toplumsal güç, örgütlü güç demektir. Devlet ise toplumsal siyasi bir **örgüttür**. Dolayısı ile devlete egemen olan, siyasi iktidar olur.

Fakat bir toplumda siyasi iktidardan daha önemli olan **iktisadi** iktidardır. Yani toplumun ekonomik ve finans gücü, siyasi güçten daha çok toplumun ve insanların kaderlerinde **belirleyici** rol oynar.

Bir toplumda üretim, ulaşım, iletişim ve finans araçlarının özel sahipleri ve onların oluşturdukları şirket ve diğer kuruluşlar, ekonomik iktidara sahiptirler.

Kapitalizmde ekonomik ve finans iktidarı, toplum içinde ayrıcalıklı konumda olan sermayedar veya Fransızca **burjuvazi** denen toplumsal kesimlerin elindedir. Dolayısı ile her toplumda genel olarak ekonomik iktidar ile siyasi iktidar ayrı ayrı güç odaklarıdır. Çoğu zaman ekonomik iktidar, büyük ekonomik ve finans gücüyle siyasi iktidarı da belirler.

Her "siyasi" iktidar, **dini** araç olarak kullanmaz. Bu genelleme yanlıştır. Örneğin M. Kemal Atatürk asla dini siyasi bir araç olarak kullanmamıştır.

Yineleyelim; **bilimin** en temel **aracı**, insan **aklıdır; düşüncesidir**. Fakat insan düşüncesi de biçimsel olarak farklı farklıdır. Örneğin "Bilimsel düşünce tarzı" başkadır; "Dini Düşünce tarzı" "başkadır.

Bilimsel akıl veya bilimsel düşüncenin kendine özgü olan bir takım özellikleri vardır. Bilimsel düşüncenin özellikleri; Sayın Selvihan Çiğdem'in de yazısında da belirttiği gibi, yaratıcı, sorgulayıcı, kuşkucu, eleştirici olmasıdır.

Buna karşılık "Dini düşünce tarzı" nın ana özellikleri ise inanca dayalı, dogmatik, eleştirici olmayan, ön yargılı, itaatkâr ve biatçı olmasıdır.

Din ile siyasi iktidar arasındaki ilişki ile bilim ile siyasi iktidar arasındaki ilişki **aynı temel** üzerinde yani insan akıl ve düşüncesi üzerinde gelişmiştir. Siyasi iktidarlara; kendi güçlerini korumak ve güçlendirmek için yaptıkları politikalarda akıl ve düşüncelerini, kimi zaman **dini**, kimi zaman da **bilimi** kullanmaya harcamışlardır. Dolayısı ile her iki durumda da din veya bilim siyasi iktidarın **siyasi malzemeleri** olmuştur.

Burada önemli olan; siyasi iktidar, hangi koşullarda dini, hangi koşullarda bilimi kullanmaktadır? Sorusudur.

Bu sorunun doğru yanıtı, ancak somut olarak, siyasi iktidarların temsil ettiği toplumsal çıkarlara göre değişmektedir.

Eğer bir siyasi iktidar, toplumda ayrıcalıklı, egoist fakat toplumda azınlık olan bir grubun çıkarlarını

savunuyorsa, bu durumda siyaset **dini** kullanacaktır. Çünkü siyasi iktidar, toplumun **çoğunluğunu**; düşünmeyen, sorgulamayan, eleştirmeyen, biatçı bir kitle haline getirebilirse o zaman ancak **azınlık çıkarını** savunan kendi iktidarını koruyabilir.

Bunun tam tersi durumunda ise eğer siyasi iktidar, toplumun büyük çoğunluğunun (örneğin, işçi, köylü, memur, esnaf vs. gibi halkın) çıkarını savunan gerçek bir halk iktidarı ise o zaman bu iktidar bilimi kullanacaktır; çünkü halkın büyük çoğunluğunun sorgulayıcı, eleştirici düşünmesi, gerçekleri çok daha iyi görmesine neden olacaktır ve bu bilinçli kitle de kendi halk iktidarını daha kararlı bir biçimde destekleyecektir.

Özetle sömürücü azınlık egemenlerin siyasi iktidarlara, dini kullanırlar; halk iktidarlara ise sadece bilimsel siyaset yaparlar!

- [Bilim/Kuramsal](#) [3]
- [Yazı Dizisi](#) [4]
- [E-Dergi Yazıları](#) [5]
- [Tarih](#) [6]
- [Toplumsal](#) [7]

Kaynak URL (02/05/2024 - 06:48 tarihinde yazdırıldı):

<https://politikadergisi.com/makale/gecmisten-gunumuze-bilim-ve-iktidar-iliskisi-1>

Bağlantılar:

- [1] <https://politikadergisi.com/pd-uye/selvihan-cigdem>
- [2] <http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/PD24.zip>
- [3] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/bilimkuramsal>
- [4] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/yazi-dizisi>
- [5] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/e-dergi-yazilari>
- [6] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/tarih>
- [7] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/toplumsal>